

4. Касаткина Э. П. Йоддефицитные заболевания у детей и подростков (пленарная лекция) / Касаткина Э. П. // Проблемы эндокринологии. – 1997. – № 3. – Т. 43. – С. 3-7.
5. Потемкин В. В. Эндокринология / Потемкин В. В. – М. : Медицина, 1983. – С. 3-21, С. 89-174.
6. Слободянюк В. Ф. Эндемический зоб и олигофрения / Слободянюк В. Ф. // Гормоны и мозг. труды Московского НИИ психиатрии МЗ РСФСР. – 1979. – Т. 89. – С. 118-125.
7. Уровень тиреотропного гормона у новорожденных в условиях зобной эндемии и радиационного загрязнения среды / Касаткина Э. П., Шилин Д. Е., Федотов В. П., Белослудцева Т. М. // Проблемы эндокринологии. – 1997. – № 5. – Т. 43. – С. 8-12.
8. Частота увеличения щитовидной железы и экскреция йода с мочой у детей Новосибирска / Селятицкая В. Г., Пальчикова Н. А., Одинцов С. В. [и др.] // Проблемы эндокринологии. – 1997. – № 5. – Т. 43. – С. 3-5.
9. Шрейбер В. Патопфизиология желез внутренней секреции. / Шрейбер В. – Прага : Авиценум, 1988. – С. 21-105, С. 185-223.
10. Щитовидная железа. Фундаментальные аспекты // Под ред. проф. А. И. Кубарко и проф. S. Yamashita. – Минск-Нагасаки, 1998. – 326 с.
11. Эндокринология / Под ред. проф. А. С. Ефимова. – К. : Вища школа, 1983. – С. 108-148.

М.І. ФИЛИПІВ

ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Стаття розглядає психологічні особливості обдарованих дітей, подає правильне розуміння обдарованої дитини.

Ключові слова: обдарованість; обдарована дитина; критерії розвитку обдарованої особистості; мета буття обдарованої особистості; чинники розвитку обдарованої особистості; механізми розвитку обдарованої особистості; етапи та кризи розвитку обдарованої особистості.

Статья рассматривает психологические особенности одаренных детей, подает правильное понимание одаренного ребенка.

Ключевые слова: одаренность; одаренный ребенок, критерии развития одаренной личности; цель бытия одаренной личности; факторы развития одаренной личности; механизмы развития одаренной личности; этапы и кризисы развития одаренной личности.

The article examines the psychological characteristics of gifted children, provides a correct understanding of the gifted child.

Key words: gifted; gifted child; the aim being gifted personality; factors of development of the gifted personality; mechanisms of development of the gifted personality; stages and crises of the gifted personality; criteria of development of gifted personality.

Питання щодо розуміння і сприймання обдарованих дітей посідає чільне місце поряд з іншими соціально-педагогічними проблемами: проблеми дітей з девіантною поведінкою; дітей та молоді, які мають функціональні обмеження; дітей, що залишилися без батьківського піклування; проблеми гендерної нерівності тощо. Воно завжди привертало увагу безліч дослідників з галузі психології, педагогіки, працівників соціальної сфери, культурологів, мистецтвознавців. Здавалось би на перший погляд, що обдаровані діти – це діти, які не потребують підтримки, у них нема ніяких труднощів і їх не може бути, тим паче з

навчанням чи адаптацією у соціальне середовище. Через таку побутову думку і розповсюджене переконання, що обдарована особистість сама проб'є собі дорогу, суспільство може втратити таких дітей. Бо обдаровані потребують не менше уваги до себе, аніж інші. Інколи навіть більше, а саме через їхню чутливість, вразливість, некомунікабельність, неконформність, важку адаптацію в соціальне середовище, в шкільний колектив, інше сприймання навколишнього світу, нестандартне бачення світу і стосунків в ньому.

Проблема полягає ще й в тому, що обдаровані діти, як правило позбавлені необхідної підтримки батьків і вчителів, їхня обдарованість часто залишається непоміченою. Самі ж діти не можуть розвинути свої здібності самостійно, без допомоги вихователів. Тому необхідно більше приділяти їм уваги, щоб вчасно помітити і розкрити задатки, а можливо виховати справжнього генія, а також якщо ми хочемо виховати «здорову» обдаровану особистість, нам необхідно навчитися розуміти таких дітей, спробувати увійти у їхній світ для кращого розуміння тих чи інших моментів їхнього життя.

На даний час питання щодо обдарованих дітей досліджують психологи, педагоги загальноосвітніх шкіл, працівники Науково-методичного центру середньої освіти Міністерства освіти і науки України, науковці. У своїх публікаціях вони звертають увагу на психологічні чинники розвитку обдарованої особистості, діагностичні методики для роботи з обдарованими дітьми, поняття обдарованості, підтримку обдарованих дітей, психологічні проблеми розвитку обдарованих, розробляють програми праці з обдарованими дітьми тощо.

Ціль написання цієї статті насамперед полягає у тому, щоб допомогти батькам, вчителям збагнути поняття «обдарованість» та «обдарована дитина», розпізнати, зрозуміти обдаровану дитину, а також навчитися бути пильним і спостережливим до можливостей та потенціалу обдарованих дітей, та розумінню їхніх психологічних особливостей.

Перш, ніж говорити про обдарованих дітей варто розглянути, що таке, власне, обдарованість. Дуже часто ми чуємо такі слова, як наприклад, «обдарований», «талановитий», що вживаються як слова-синоніми. Але не слід ці слова ототожнювати, бо між ними існують певні відмінності. Термін «обдарованість» походить від слова «дар», «даровано», «дано», тобто іншими словами безкоштовно [3, с. 17]. «Це індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності» [8, с. 158]. Талановитість – високий ступінь здібностей до якогось виду спеціальної діяльності: музичної, художньої, спортивної, при чому ці здібності вже значною мірою встигли реалізуватися в конкретних суспільно значимих процесах [6, с. 45].

Обдаровані діти – дуже цінна і досить тендітна частина нашого суспільства. Якщо посилається на визначення соціально-педагогічного словника [8, с. 159], то обдаровані діти – «це діти, у яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності. Відчутною ознакою ... є випереджаючий розвиток її інтелекту щодо її віку, ... характерна висока активність розумової діяльності, елементи оригінальності в ній, потяг до творчості». Але не слід вважати, що повинні бути присутні всі вище перелічені якості, достатньо декількох, щоб привернути увагу батьків, вчителів і соціальних педагогів до таких дітей. Обдаровані діти уже змалечку виявляють певну активність, яка пов'язана з пізнавальною діяльністю навколишнього світу. Їх поділяють на:

Обдаровані діти з прискореним розумовим розвитком, іншими словами «вундеркінди». У таких дітей у віці двох-трьох років спостерігається розумова активність та величезна пізнавальна потреба. У три-чотири роки швидко вчать читати, рахувати і на кілька років випереджають однолітків Вони є більш ерудованими, швидше засвоюють матеріал.

Обдаровані діти з ранньою розумовою спеціалізацією – це діти, які мають підвищений інтерес до якоїсь певної галузі знань, а особливо у підлітковому віці. Вони легко засвоюють матеріал і підходять до його виконання творчо.

Обдаровані діти з деякими ознаками непересічних здібностей – це такий тип дітей, які не мають особливих відмінностей від звичайних однолітків, не випереджають однолітків за

розвитком інтелекту, але у таких дітей дуже добре розвинуті деякі пізнавальні процеси, тобто пам'ять, увага, спостережливість, які є потенційними ознаками обдарованості і згодом можуть перерости у спеціальні здібності [9, с. 224; 6, с. 47].

Для того, щоб краще уявити і зрозуміти обдаровану особистість варто охарактеризувати її за такими критеріями:

1. Поняття, у яких доцільно характеризувати обдаровану особистість:

насамперед обдарованість це і є вже найголовніша риса, яка проявляється у творчому, інтелектуальному, релігійному, художньому спрямуванні. В залежності від того, до якого виду обдарованості особистість має нахили. Друге це випереджаючий розвиток інтелекту, схильність до активної розумової діяльності. Їй притаманні навички контролю над собою і своїм навчанням. Але як показує історія більшість геніїв в школі були невстигаючим чи навіть не зацікавлені у навчанні і реалізували себе лише поза школою, тому не обов'язково, що емблемою обдарованості має бути відмінне навчання і хороша поведінка. Наступне це те, що обдарована особистість ставить перед собою важкі і високі цілі, які прагне підкорити. Прагнення бути кращим у будь-якій справі. Самокритичність, оригінальність, неординарність. Схильна до новаторства і свободи самовияву. Має багату фантазію і уяву і свій особистий погляд на життя. Притаманна як і кожній зрілій особистості власна філософія життя. Незалежність, впертість, занадто тривка концентрація на одній улюбленій справі, слабка комунікабельність із ровесниками, а інколи й байдужість до людей. Почуття самотності через те, що її не завжди сприймають і розуміють. Чутлива і вразлива.

2. Мета буття обдарованої особистості:

просто жити і приносити користь своєю діяльністю.

3. Чинники розвитку обдарованої особистості:

генетичний аспект; середовище, в якому виховується обдарована особистість (сім'я); вчителі; і сама обдарована людина, єдність її двох категорій «хочу» і «можу». Гі Лефрансуа припускає, що повністю реалізувати свою обдарованість, можуть лише ті хто народився в потрібному сімейному середовищі і навчався у хороших школах, які сприяли їхньому розвитку [2, с. 78].

4. Механізми розвитку обдарованої особистості:

усвідомлення власних дій і вчинків, усвідомлення себе як обдарованої особистості і усвідомлення власного «Я».

5. Етапи та кризи розвитку обдарованої особистості:

- дитинство (0-1 рік) – етап довіри до світу. Формування довіри до людей. Задоволення потреб дітей у спілкуванні та інших важливих потреб;

- раннє дитинство (1-3 роки) – етап самостійності. Дитина бачить себе як самостійну і впевнену, але ще залежну від батьків; а також здатність у віці 3-ох років спостерігати за декількома подіями; швидко розвивається мовлення;

- дошкільне дитинство (3-6 роки) – етап вибору ініціативи. Притаманна допитливість і активність. Освоює соціальні ролі за допомогою гри;

- молодший шкільний вік (6-11 років) – етап майстерності. Виробляється любов до праці. Розвиток інтелектуально-пізнавальної сфери. Прагнення досягати успіхів. Постановка перед собою завдань і їхнє вирішення;

- юнацький вік (11-20 років). Етап самовизначення «світ і я». Формування почуття власної неповторності. Життєве самовизначення. Освоєння норм відносин між людьми;

- молодість (20-25 років) – етап «людської близькості»;

- дорослість (25-50 років) – здатність бути самостійним у виборі способу життя. Поява почуття передачі власного досвіду іншим;

- зрілий вік або старість (після 50 років). Прийняття себе і свого життя (вікові етапи виділено за Е.Еріксоном [5, с. 28-29]).

Перехід від одного періоду до іншого – зміна світогляду, «ламання» старих соціальних взаємовідносин обдарованої дитини і оточуючих, що супроводжується віковими кризами. Вважаємо, що в обдарованої особистості можна виділити такі вікові кризи:

- 7-го року життя – входження в нове середовище, що може супроводжуватися важкою адаптацією в шкільний колектив і неприйняття іншими дітьми її як обдарованої дитини.

- 13-ти років полягає у прагненні доводити власну думку, її правильність, представляти результати творчої, інтелектуальної діяльності.

- 16-ти років може відбутися або навпаки не відбутися, бо здебільшого обдарована особистість вже знає чого вона хоче від життя і як саме прагне допомогти суспільству, яку роль буде в ньому виконувати. Криза може виникнути, якщо навколишні не будуть сприймати її заохочень і вподобань, що може призвести до певної суперечки внутрішнього «Я» і вибору тої справи, яку їй насаджують батьки, все це в більшій мірі залежить від обдарованої особистості: чи зламає її те, що насаджують оточуючі і вона це прийме чи вона буде займатися там, де вона бачить себе потрібною.

6. Критерії розвитку обдарованої особистості:

- розуміння того, що «я сам себе буду»;
- незалежність;
- свобода у власному виборі;
- відповідальність.

Отож обдаровані діти – це діти, яким притаманні вразливість, чутливість, висока розумова активність, швидке запам'ятовування матеріалу, креативність, неординарність. У них так само присутні вікові кризи у розвитку, які потрібно допомогти їм перейти. Для них необхідно вміти правильно організувати шкільну і позашкільну діяльність, пристосовувати їх до навколишнього середовища.

Обдарованих дітей поділяють на три види: обдаровані діти з прискореним розумовим розвитком, обдаровані діти з ранньою розумовою спеціалізацією, обдаровані діти з деякими ознаками непересічних здібностей.

І на кінець варто дати деякі рекомендації для батьків. Насамперед – любіть своїх дітей. Це означає виховувати. Люблячі батьки намагатимуться розвивати свою дитину всебічно ще з раннього віку, а також помічатимуть особливості характеру дитини, її задатки, здібності і старатимуться в міру своїх можливостей розвинути це якнайкраще (віддадуть до школи з певним нахилом, не шкодуватимуть дитину). Ще варто з дитиною говорити про її проблеми, не осуджувати її, не стояти осторонь, а намагатися зрозуміти. Це додаватиме впевненості в собі, сприятиме покращенню комунікативності. Адже від цього залежить її подальша доля і формування гармонійної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль В. І. підтримка обдарованої дитини // Виховна робота в школі, жовтень 10(11) 2005. – С. 47-49.
2. Кондратенко Л.О. Сім'я в долі обдарованої особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №10. – С. 78-79.
3. Кульчицька О.І. Обдарованість: природа і суть // Обдарована дитина, 2007, №1. – С. 17-24.
4. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості // Обдарована дитина. – 1998. - №1. – С. 4-5.
5. Пелеха Ю.І., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології і педагогіки: Навч.-метод. посібник. – 2-ге вид., доп. – К.: вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 164 с.
6. Рабченюк Т.С., Демченко В.В. Виховання обдарованої дитини в сучасному навчальному закладі: організаційно-управлінський аспект. *Навчально-методичний посібник* – Рівне: РОППО – «Ліста-М». – 2004. – 180с.
7. Соціальна робота: технологічний аспект: навчальний посібник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
8. Соціально-педагогічний словник / за ред. В.В. Радула. – К.: «ЕксОб», 2004. – 304 с.

9. Степанов О.М., Фіцула М.М. основи психології і педагогіки: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 520 с.

10. <http://osvita.ua/school/psychology/1706> «Обдаровані діти: психологічні проблеми розвитку, навчання і виховання» М. Розенова. 1.08.2010

Л.В.ЧАПЛЕНКО

ПРОБЛЕМИ ЗАХВОРЮВАННЯ МОЛОЧНИХ ЗАЛОЗ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Стаття розглядає основні методи обстеження молочних залоз для правильної постановки діагнозу.

Ключові слова: методи обстеження, діагноз.

Статья рассматривает основные методы обследования молочных желез для правильной постановки диагноза.

Ключевые слова: методы обследования, диагноз.

This article deals with principal methods of examination of mammary glands for the establishment of correct diagnosis.

Key-words: methods of examinations, diagnosis.

Жіноча молочна залоза (МЗ) є дзеркалом функціонального розвитку і стану жіночого організму. Існує тісний взаємозв'язок між статевою системою і щитоподібною залозою. Він може здійснюватися як на рівні периферичної, так і через центральну нервову систему. Нормальне функціонування статевої системи відбувається тільки при нормально функціонуючій щитоподібній залозі. Рівень окремих фракцій, характер співвідношення гормонів щитоподібної залози, гіпофізарних і яєчникових гормонів є провідним фактором для нормального функціонування молочних залоз.

При дисфункції щитоподібних залоз у три рази частіше відбуваються дисгормональні захворювання МЗ у жінок. При радіоізотопному дослідженні МЗ зниження функції щитоподібних залоз відзначено у 18,4% випадків захворювання. Паралельно до патологічних змін МЗ молодих пацієнток часто виявляють збільшення щитоподібної залози (Є.Б.Яковлева і співавт., 2009). Ці дані підтверджують необхідність масового профілактичного обстеження не тільки молочних, але і щитоподібних залоз. Зміни розмірів і форми вказаних органів пов'язані з функцією жіночих статевих органів з одної сторони, а з другої - чутливістю органів до гормональних впливів. Ці зміни можуть проявлятися при пухлинних процесах, що вимагає проводити комплексне обстеження - мамографію, термографію і УЗД.

В.К.Чайка у своїй доповіді на Першій міжнародній конференції 22-23 жовтня 2009 року в м. Донецьку відзначив, що ця проблема є вкрай важливою не тільки в Україні, але і у всьому світі і займає провідне місце серед онкологічних захворювань у жінок. З кожним роком в Україні збільшується ріст онкологічних захворювань МЗ на 3%. Встановлено, що доброякісні пухлинні захворювання залоз зустрічаються у 70 - 80% гінекологічних пацієнток. А тому дуже важливо і необхідно медичній громадськості, в першу чергу, спрямувати свою увагу на питання інформативності населення щодо профілактики захворювань молочних залоз. Проведена лікарями-гінекологами велика робота з діагностики захворювань МЗ в Донецькій області дозволила знизити кількість запущених випадків раку молочної залози (РМЗ) на 6,2%. За останні 5 років, як зазначає В.К.Чайка, показник щорічної летальності знизився з 16,9 до 13,2%.

У свою чергу І.І.Смоланка у своїй доповіді підкреслив, що РМЗ щорічно зростає. На розвиток онкопатології впливають такі фактори як зміна способу життя, ендокринологічні